

RICHTLIJN TOELAATBAAR- HEIDSBEPALING

**VOOR ONDERSTEUNING OF ONDERWIJS
DOOR INSTELLINGEN VOOR AUDITIEF EN/OF
COMMUNICATIEF BEPERKTE LEERLINGEN**

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
	1.1 Voor wie is de richtlijn bedoeld?	4
	1.2 Wat staat er in de richtlijn?	5
2	DOELGROEP	6
3	AANMELDPROCEDURE VOOR HET BEPALEN VAN DE TOELAATBAARHEID	7
	3.1 Aanmeldproces en werkwijze CvO	7
	3.2 Consultatie en Advies (C&A)	8
	3.3 Aanmelding door ouders	8
4	HOE IS DE RICHTLIJN OPGEBOUWD?	10
A	WERKWIJZE OM DE TOELAATBAARHEID TE BEPALEN	11
	A1 Onderbouwing van de onderwijsbehoeften van de leerling in het opp	12
	A2 Onderbouwing van de ondersteunings- vraag van de school	12

B**ERNSTMAAT VOOR DE TE
ONDERSCHEIDEN SUBDOELGROEPEN 15**

B1	Criteria ernstmaat dove leerling	17
B2	Criteria ernstmaat meervoudig gehandicapte dove leerling	18
B3	Criteria ernstmaat leerling met een beperking in horen en zien	19
B4	Criteria ernstmaat slechthorende / slechthorend functionerende leerling	20
B5	Criteria ernstmaat meervoudig gehandicapte slechthorende leerling	21
B6	Criteria ernstmaat taalontwikkelings-stoornis	22
B7	Criteria ernstmaat zeer ernstige taalontwikkelingsstoornis	26

C**HANDREIKINGEN 28**

C1	Handreiking onderwijskundige informatie	28
C2	Handreiking logopedische gegevens	32
C3	Handreikingen: onderwijskundige informatie bij dove en slechthorende leerlingen en informatie over de tolkvoorziening	40

1 INLEIDING

Wanneer een school in het primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO) of middelbaar beroepsonderwijs (MBO) vragen heeft over het onderwijs aan een dove of slechthorende leerling of een leerling met spraak- en/of taalproblemen, dan kan de school een kortdurend consultatie- en adviestraject (C&A-traject) aanvragen. Dit kan bij een van de vier hiervoor gespecialiseerde instellingen in Nederland: Auris, Kentalis, VierTaal en Vitus Zuid.

Als de school voor de dove of slechthorende leerling of een leerling met een (vermoeden van een) taalontwikkelingsstoornis (TOS) extra en specialistische ondersteuning nodig heeft, kan de school deze ondersteuning aanvragen bij één van de vier instellingen. De school doet de aanvraag in afstemming met de ouders en de leerling.

De Commissie van Onderzoek (CvO) van de instelling beoordeelt of de leerling in aanmerking komt voor specialistische begeleiding op scholen in het PO, VO of MBO of voor een plaatsing in het speciaal (voortgezet) onderwijs cluster 2. Dit staat in de Wet op de Expertise Centra (WEC). Om over de aanvraag van de school te beslissen, heeft de CvO informatie nodig. In deze richtlijn staat welke informatie die CvO's van de instellingen nodig hebben.

1.1 VOOR WIE IS DE RICHTLIJN BEDOELD?

De informatie uit de richtlijn is bedoeld voor:

- leraren die lesgeven aan leerlingen die doof of slechthorend zijn, een beperking in horen en zien en/of een (vermoeden van) TOS hebben
- intern begeleiders, kwaliteitscoördinatoren, zorgcoördinatoren binnen scholen in het PO, VO en MBO
- professionals werkzaam bij samenwerkingsverbanden
- professionals betrokken bij de diagnostiek en behandeling van kinderen met gehoor-, spraak- en taalproblemen
- ouders die willen weten welke informatie de CvO gebruikt bij het besluit

Professionals van scholen die specialistische ondersteuning willen aanvragen, kunnen in deze richtlijn lezen welke informatie de CvO nodig heeft om een besluit te kunnen nemen. Ook staat in de richtlijn hoe deze informatie kan worden aangeleverd. De CvO's van de vier instellingen gebruiken allemaal deze richtlijn.

1.2 WAT STAAT ER IN DE RICHTLIJN?

Deze richtlijn geeft duidelijkheid over:

- welke informatie de CvO nodig heeft om een besluit te nemen
- hoe deze informatie aan te leveren
- praktische handreikingen om de aanvraag compleet te maken

Deze richtlijn sluit aan bij de Wet Passend Onderwijs en de WEC. De CvO beoordeelt of de leerling toelaatbaar is op het speciaal onderwijs van de instelling of voor ambulante dienstverlening in aanmerking komt. De CvO neemt een weloverwogen, multidisciplinair besluit. Om tot een besluit te komen, maakt de CvO een afweging op basis van de informatie over:

- de onderwijsbehoeften van de leerling
- de ernst van de gehoorproblemen of TOS
- de ondersteuningsvragen van de school die de leerling aanmeldt

In de WEC staat dat de CvO transparant moet zijn over hoe ze tot een besluit is gekomen. De CvO geeft uitleg over de keuze om een leerling wel of niet in aanmerking te laten komen voor plaatsing in het speciaal onderwijs van of voor ondersteuning door de instelling.

Voor vragen over de richtlijn of de procedure kunt u contact opnemen met het aanmeldpunt van de instelling. Deze vindt u op de website van Siméa via de [zoekfunctie](#).

2 DOELGROEP

Leerlingen met doofheid, slechthorendheid of een (vermoeden van) TOS kunnen in aanmerking komen voor specialistische ondersteuning. De diagnose op zich is echter geen reden voor toelating. Een leerling behoort enkel tot de doelgroep wanneer:

	de leerling ernstige beperkingen in onderwijsparticipatie ervaart door de auditieve beperking of TOS (de ' onderwijsbehoefte ')
ÉN	de leerling doof of slechthorend is en/of een (vermoeden van) TOS heeft (aangeduid met ' ernstmaat ')
ÉN	de (reguliere) school en het samenwerkingsverband niet over de specifieke expertise beschikken om aan de onderwijsbehoeften van de leerling te kunnen voldoen (de ' ondersteuningsvraag ').

3 AANMELDPROCEDURE VOOR HET BEPALEN VAN DE TOELAATBAARHEID

In dit hoofdstuk worden de aanmeldmogelijkheden toegelicht.

3.1 AANMELDPROCES EN WERKWIJZE CVO

Wanneer een school een ondersteuningsvraag heeft, neemt de school contact op met het aanmeldpunt van de betreffende instelling. Het is de verantwoordelijkheid van de school om dit vooraf te bespreken met de ouders en leerling (*opmerking: overal waar in dit document 'ouders' staat, worden ook verzorgers bedoeld*).

De instellingen hebben ieder een eigen werkgebied. Het is afhankelijk van de woonplaats van de leerling bij welke instelling de school de leerling aanmeldt (zie [zoekfunctie op de Siméa-website](#)). Op de website van de instelling staat aangegeven hoe de school de leerling kan aanmelden.

- Bij het besluit of de leerling toelaatbaar is, bekijkt de CvO of de ondersteuningsvraag van de aanvragende school gerelateerd is aan de auditieve en/of communicatieve beperking van de leerling. Daarbij kijkt de CvO hoe de informatie over de onderwijsbehoefte en de ernst van de beperking met elkaar samenhangen.
- Vervolgens gaat de CvO na wat een passend pedagogisch en didactisch klimaat is dat aansluit bij wat de leerling nodig heeft. In de meeste situaties is dit een reguliere school. Soms kan het een andere school in het samenwerkingsverband zijn. Hierover beslist het samenwerkingsverband.
- Als de CvO constateert dat de school voor deze leerling in aanmerking komt voor specialistische ondersteuning, kent de CvO een ondersteuningsarrangement toe.
- Als de CvO constateert dat de leerling een periode plaatsing op het speciaal onderwijs op een leslocatie van de instelling nodig heeft, dan kent de CvO een onderwijsarrangement toe.

- Is de specialistische begeleiding of het speciaal onderwijs van de instelling niet noodzakelijk, dan kent de CvO geen arrangement toe. De CvO adviseert over eventueel andere ondersteuning en verwijst zo nodig door naar het samenwerkingsverband.
- In onderdeel A van de richtlijn staat meer informatie over deze manier van werken.

Contactpersoon

Een vast contactpersoon van de instelling begeleidt het proces. Deze persoon licht het proces toe en is voor de school en ouders het aanspreekpunt gedurende de aanvraag. Deze contactpersoon kan een andere functietitel hebben. Voorbeelden zijn trajectbegeleider, medewerker aanmeldpunt of CvO-lid.

Afstemming met school en ouders

De CvO betreft de mening van school, de ouders en de leerling bij het besluit. In overleg met de ouderorganisaties FOSS en FODOK zijn [afspraken](#) gemaakt over hoe ouders betrokken worden bij de aanmelding en de besluitvorming.

3.2 CONSULTATIE EN ADVIES (C&A)

Een C&A is een kortdurende en laagdrempelige ondersteuningsvorm. De school kan een C&A-traject aanvragen als de school ondersteuningsvragen heeft over een leerling met gehoor- en/of spraaktaalproblemen. In een C&A-traject geeft een professional van de instelling handelingsgerichte adviezen aan de leraar/ de school van de leerling.

Voor het aanvragen van een C&A-traject is geen besluit van de CvO nodig. De CvO kan wel informeren of adviseren over de mogelijkheid om een C&A-traject aan te vragen. Op de website van de instellingen staat informatie over hoe de school de aanmelding voor een C&A-traject kan doen.

Leerlingen op particuliere scholen komen wettelijk niet in aanmerking voor een ondersteuningsarrangement. De instellingen hebben afgesproken dat deze scholen wel in aanmerking kunnen komen voor een C&A-traject.

3.3 AANMELDING DOOR OUDERS

Als een doof of slechthorend kind of een kind met een (vermoeden van) TOS een specialistische peuterbehandelgroep heeft gevolgd, kan het zijn dat wordt verwacht dat het kind speciaal onderwijs van de instelling nodig heeft.

Ouders kunnen hun kind dan aanmelden bij het aanmeldpunt van de instelling. De CvO bepaalt of het speciaal onderwijs voor de leerling noodzakelijk is. Ook als ouders hun kind rechtstreeks aanmelden bij een onderwijslocatie van de instelling, bepaalt de CvO of het speciaal onderwijs voor de leerling noodzakelijk is. Als de CvO oordeelt dat de leerling daar niet voor in aanmerking komt, krijgen ouders het advies om hun kind aan te melden bij een andere school. Deze school kan dan, indien nodig, de instelling om ondersteuning vragen.

Ouders kunnen geen ondersteuning aanvragen als de school waar hun kind onderwijs volgt geen ondersteuningsvraag (meer) heeft. Ouders kunnen wel advies vragen aan de instelling over andere vormen van ondersteuning. Bij onenigheid tussen school en ouders kunnen beide partijen bemiddeling aanvragen via de [Onderwijsconsulenten](#) of de [Geschillencommissie Passend Onderwijs](#).

4 HOE IS DE RICHTLIJN OPGEBOUWD?

De richtlijn bestaat uit drie onderdelen:

A

Gegevens voor het vaststellen van de onderwijsbehoefte en de onderbouwing van de ondersteuningsvraag.

B

Gegevens voor het aantonen van de ernstmaat van de stoornis.

C

Handreikingen voor informatie over onderwijskundige en logopedische gegevens en gegevens die relevant voor leerlingen die doof of slechthorend zijn, een beperking in horen en zien en/of een (vermoeden van) TOS hebben.

Het uitgangspunt is dat de onderwijsbehoefte, de ondersteuningsvraag en de ernstmaat in samenhang worden beoordeeld. Een leerling wordt niet uitsluitend op basis van criteria of een diagnose toegelaten of afgewezen. Elk besluit is zorgvuldig overwogen en kan worden toegelicht.

ONDERDEEL A

WERKWIJZE OM DE TOELAATBAARHEID TE BEPALEN

Dit onderdeel beschrijft welke informatie de CvO nodig heeft om de noodzaak van specialistische ondersteuning vast te stellen. Ook wordt aangegeven hoe te handelen bij comorbiditeit en bijkomende problemen.

Informatie voor een compleet beeld

De aanvraag moet worden onderbouwd. Uit de informatie moet blijken dat:

	de leerling doof of slechthorend is of een (vermoeden van) TOS heeft
ÉN	de leerling beperkingen ervaart in het deelnemen aan het reguliere onderwijs (onderwijsbehoefte)
ÉN	de basisondersteuning en eventuele extra ondersteuning van de school onvoldoende zijn
ÉN	de (reguliere) school ondersteuningsvragen heeft die samenhangen met de onderwijsbehoeften van de leerling.

Met deze informatie kan de CvO zich een beeld vormen dat:

- de onderwijsbehoefte logisch samenhangt met het gehoorverlies of de TOS
- er wordt voldaan aan de ernstmaat van de beperking (zie [Onderdeel B](#))
- de onderwijsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsvragen van de school met elkaar samenhangen

De handreikingen in onderdeel C kunnen de professionals in de scholen, bij de vroegbehandeling en behandelend logopedisten ondersteunen om de aanvraag te onderbouwen.

Bij de aanmelding wordt meestal eerst gekeken of de informatie voldoende is. Als dat niet zo is, wordt aangegeven welke informatie er nog nodig is. Het is mogelijk dat op een later moment nog meer informatie nodig is om 'het beeld' van de leerling compleet te krijgen. De CvO licht toe waarom de informatie nodig is en wie de informatie het beste kan geven.

De mening van ouders en leerling

Het is belangrijk dat scholen bij de aanvraag de mening van de ouders en de leerling vermelden. De CvO neemt ook hun standpunt mee in het besluit.

A1 ONDERBOUWING VAN DE ONDERWIJSBEHOEFTE VAN DE LEERLING IN HET OPP

Scholen stellen een Ontwikkelingsperspectiefplan (OPP)^[1] op voor leerlingen die meer ondersteuning nodig hebben, dan dat de school vanuit de basisondersteuning kan bieden. Dit OPP en het bijbehorende handelingsdeel is het basisdocument waarmee de school de aanvraag kan onderbouwen. Daarin worden de bevorderende en belemmerende factoren beschreven in combinatie met de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling.

Het OPP bevat informatie over:

- leervaardigheden
- sociaal-emotionele ontwikkeling
- communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie
- onderbouwing van het uitstroomperspectief
- de doelen en de beschrijving van het effect van de extra ondersteuning (in het handelingsdeel)

In onderdeel C van de richtlijn wordt uitgelegd hoe bovenstaande punten beschreven kunnen worden.

A2 ONDERBOUWING VAN DE ONDERSTEUNINGSVRAAG VAN DE SCHOOL

De CvO beoordeelt of de ondersteuningsvragen van de school samenhangen met de onderwijsbehoeften van de leerling vanwege het gehoorverlies en/of een (vermoeden van) TOS, op basis van de aandachtspunten zoals vermeld op de volgende pagina.

^[1] Voor wat betreft MBO: de informatie die nodig is voor aanvraag van extra ondersteuning en/of de afspraken hierover kunnen worden opgenomen in het document waarin is vastgelegd welke ondersteuning de mbo-school geeft aan de student (voorheen OOK).

Handelingsgericht werken

Het OPP geeft inzicht in de handelingsgerichte aanpak van de school, eventueel in samenwerking met het samenwerkingsverband. De evaluatie van het OPP toont aan welke ondersteuningsvragen de school heeft.

De handelingsverlegenheid van de school is op zichzelf geen reden om de leerling een arrangement toe te kennen. De CvO weegt de ernst van de beperking van de leerling en toetst de samenhang met de onderwijsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsvragen van de school. De ernst van de beperking en de compenserende mogelijkheden in en om de leerling, bepalen of de leerling in aanmerking komt voor een arrangement.

Onderzoeksgegevens

De CvO toetst of de test- en onderzoeksgegevens de onderwijsbehoefte voldoende verklaren. Kwalitatieve gegevens door observaties en gegevens over het gedrag tijdens de behandeling of de testafname zijn ook belangrijk.

De CvO vraagt niet onnodig om extra of meer onderzoeksgegevens. Als er onvoldoende gegevens zijn om het functioneren van de leerling op het moment van de aanmelding te duiden, kan nieuw of extra onderzoek nodig zijn. Nieuw onderzoek is ook nodig als er twijfels zijn of de uitkomsten van eerder onderzoek nog passen bij het huidige beeld van de leerling.

In het OPP zijn vaak gegevens uit onderzoeksrapporten opgenomen. Bijvoorbeeld logopedische-, audiologische-, psychologische- of psychiatrische gegevens. Voeg de onderzoeksrapporten als bijlage toe aan het OPP.

Comorbiditeit en bijkomende problemen

De leerling kan naast een auditieve en/of communicatieve beperking nog andere diagnoses en/of bijkomende problemen hebben. De comorbiditeit en/of bijkomende problemen beïnvloeden ook het (ortho)pedagogisch- en (ortho)didactisch klimaat waarin de leerling het beste leert. De CvO beoordeelt of het speciaal onderwijs van de instelling de meest geschikte leeromgeving biedt. Is die leeromgeving niet passend, dan verwijst de CvO naar het samenwerkingsverband. Het samenwerkingsverband bepaalt welke school binnen het samenwerkingsverband wel passend is. Als dat nodig is, kan de CvO de leerling een ondersteuningsarrangement toekennen op de (speciale) school in het samenwerkingsverband.

Comorbiditeit TOS en Autismespectrumstoornis (ASS)

Een leerling kan naast de diagnose (een vermoeden van) TOS ook een diagnose ASS volgens de DSM-5 hebben.

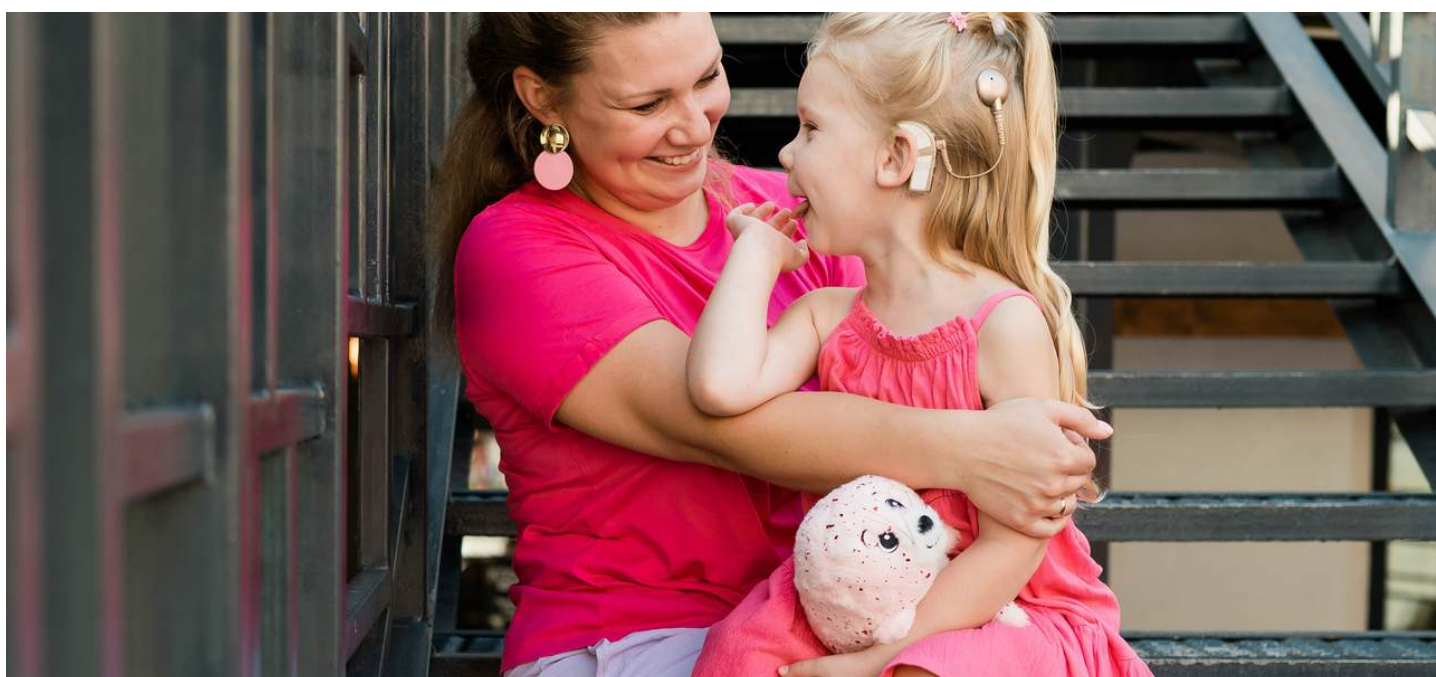
Ook is er volgens de DSM-5 comorbiditeit mogelijk van een taalstoornis ('taal-/ spraakklankstoornis') met een diagnose ASS. De diagnose (een vermoeden van) TOS kan gesteld worden als de problemen niet helemaal verklaard kunnen worden vanuit de contactstoornis.

Voor het bepalen van de toelaatbaarheid is het belangrijk dat de onderwijsbehoefte van de leerling en de ondersteuningsvragen van de school vergelijkbaar zijn met leerlingen met alleen de diagnose (een vermoeden van) TOS. Heeft de leerling ook belemmeringen in het gedrag? Dan is een combinatie van ondersteuning door de instelling en ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband nadrukkelijk aan de orde. Daarbij is het belangrijk dat de leerling het onderwijs volgt in de (ortho)pedagogische- en (ortho)didactische setting, waarin de leerling ook van dat aanbod kan profiteren.

Bijkomende problemen

Bijkomende problemen kunnen invloed hebben op de ontwikkeling van de leerling. Hierbij kan gedacht worden aan concentratieproblemen, prikkelverwerkingsproblemen en ernstige lees- en spellingsproblemen. Informatie over bijkomende problemen beschrijft de school in het OPP bij de bevorderende en belemmerende factoren.

Zijn er medische problemen die van invloed zijn op de onderwijsbehoefte? Dan is een advies van een (school)arts aan de CvO-arts belangrijk. De school kan het advies als bijlage meesturen met het OPP of een verwijzing opnemen waarmee de CvO-arts zelf contact kan opnemen met de (school)arts.

ONDERDEEL B

ERNSTMAAT VOOR DE TE ONDERSCHIEDEN SUBDOELGROEPEN

In dit onderdeel wordt per subdoelgroep aangegeven met welke gegevens de ernstmaat van de stoornis kan worden aangetoond.

ERNSTMAAT PER SUBDOELGROEP

B1	Dove leerlingen en leerlingen met een cochleair implantaat (CI) die doof functionerend zijn
B2	Meervoudig gehandicapte dove leerlingen
B3	Leerlingen met een beperking in horen en zien
B4	Slechthorende leerlingen en leerlingen met een CI die slechthorend functionerend zijn
B5	Meervoudig gehandicapte slechthorende leerlingen
B6	Leerlingen met een taalontwikkelingsstoornis
B7	Leerlingen met een zeer ernstige taalontwikkelingsstoornis

WAT TE DOEN BIJ DE VOLGENDE SITUATIE**a**

De ernst van de gehoor of spraak-/ taalproblemen van de leerling valt niet binnen de grenzen die in dit onderdeel zijn aangegeven

*ÓF***b**

de diagnose is nog niet gesteld

*ÉN***c1**

de leerling ervaart in het onderwijs wel problemen door diens gehoor en/of taalproblemen

*ÉN***c2**

de school heeft wel vragen of zorgen over hoe zij de leerling het beste kunnen ondersteunen

>> Indien deze situatie zich voordoet, dan kan de school een C&A-traject aanvragen. Op de website van de instelling staat hoe een C&A-traject kan worden aangevraagd. (Zie ook punt [3.2](#) van deze richtlijn). Voor een C&A traject is geen besluit van de CvO nodig.

B1 CRITERIA ERNSTMAAT DOVE LEERLING

(leerling met een auditieve beperking die op het gehoor geen spraak kan verstaan en ook met een CI kennelijk doof functionerend^[2] is)

1.1		<p>Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de auditieve beperking in het volgende geval:</p> <p>er is op basis van audiologisch onderzoek, zo nodig aangevuld met logopedisch onderzoek of een onderzoek van de behandelend arts (gericht op de vraag of de leerling doof functionerend is), vastgesteld dat:</p>
	1.1.a	er een gehoorverlies is van 80 decibel of meer (bij het beste oor zonder hoortoestel),
ÓF		
	1.1.b	er een gehoorverlies is tussen 70 decibel en 80 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel), waarbij de leerling kennelijk doof functionerend is,
ÓF		
	1.1.c	<p>dat de leerling, met gebruikmaking van het CI dat tenminste twee jaar eerder is aangebracht, kennelijk doof functionerend is.</p> <p>De vaststelling op grond van 1.1.c vindt plaats op basis van een audiologisch onderzoek aangevuld met een logopedisch onderzoek of een door een gedragswetenschapper gemaakte beschrijving van de wijze waarop de leerling het CI gebruikt.</p>

^[2] Met 'kennelijk doof functionerend' wordt bedoeld dat uit het spraakaudiogram minder dan 50 procent spraakverstaan blijkt, het spraakaudiogram vanwege onvoldoende spraakverstaan niet af te nemen is en/of de foneemdiscriminatie onvoldoende is om op het (versterkte) gehoor de gesproken moedertaal te verwerven.

B2 CRITERIA ERNSTMAAT MEERVOUDIG GEHANDICAPTE DOVE LEERLING

2.7		Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de auditieve beperking als op basis van audiologisch onderzoek is vastgesteld dat:
	2.1.a	er een gehoorverlies is van meer dan 70 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel)
ÉN		
	2.1.b	er op basis van psychodiagnostisch onderzoek (dat individueel is afgenomen en rekening houdt met de kenmerken van de leerling), een intelligentiequotiënt lager dan 70 is vastgesteld.

B3 CRITERIA ERNSTMAAT LEERLING MET EEN BEPERKING IN HOREN EN ZIEN

3.7		<p>Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de auditieve beperking in het volgende geval:</p> <p>Er is op basis van multidisciplinair onderzoek vastgesteld dat:</p>
	3.7.a	er een gehoorverlies is van 35 decibel of meer (bij het beste oor zonder hoortoestel of indien van toepassing met gebruik van het CI)
<i>ÉN</i>		
	3.7.b	er sprake is van een visuele beperking van ten minste 0.3 gezichtsscherpte of een diameter gezichtsveld van minder dan 30 graden gemeten bij het beste oog, waarbij het gezichtsvermogen gecorrigeerd is,
<i>ÓF</i>		
	3.7.c1	er op basis van multidisciplinair onderzoek een syndroom of een neurologisch deficit is vastgesteld, waardoor de leerling door zeer ernstige sensorische verwerkingsproblematiek een beperking heeft in horen en zien
<i>ÉN</i>		
	3.7.c2	<p>de leerling in de huidige situatie voorwaarden voor communicatieve ontwikkeling laat zien.</p> <p>Er is perspectief op het zich bewust eigen maken van concepten met daaraan verbonden communicatievormen, waarmee de leerling actief met zijn omgeving kan communiceren.</p>

B4 CRITERIA ERNSTMAAT SLECHTHORENDE/ SLECHTHOREND FUNCTIONERENDE LEERLING

(leerling met een auditieve beperking die op het gehoor spraak kan verstaan of een dove leerling die met een CI slechthorend-functionerend is)

4.1		<p>Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de auditieve beperking in het volgende geval:</p> <p>Er is op basis van audiologisch onderzoek, zo nodig aangevuld met logopedisch onderzoek of een onderzoek van de behandelend arts (gericht op de vraag of de leerling slechthorend functionerend is), vastgesteld dat:</p>
	4.1.a	er een gehoorverlies is van 35 decibel tot 80 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel),
<i>ÉN</i>		
	4.1.b	het is niet een gehoorverlies tussen 70 decibel en 80 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel) waarbij de leerling kennelijk doof-functionerend is, want dan geldt artikel 1.1.b,
<i>ÓF</i>		
	4.1.c	de leerling, met gebruikmaking van een CI dat tenminste twee jaar eerder is aangebracht, kennelijk slechthorend-functionerend is en dat de leerling wat betreft communicatie is aangewezen op het gesproken Nederlands, eventueel aangevuld met gebaren.

B5 CRITERIA ERNSTMAAT MEERVOUDIG GEHANDICAPTE SLECHTHORENDE LEERLING

5.1.		<p>Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de auditieve beperking in het volgende geval:</p> <p>Er is op basis van audiologisch onderzoek vastgesteld dat:</p>
	5.1.a	er een gehoorverlies is tussen 35 en 70 decibel (bij het beste oor zonder hoortoestel)
<i>ÉN</i>		
	5.1.b	er op basis van psychodiagnostisch onderzoek (dat individueel is afgenomen en rekening houdt met de kenmerken van de leerling) een intelligentiequotiënt lager dan 70 is vastgesteld.

B6 CRITERIA ERNSTMAAT TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS

6.1		Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het geval er sprake is van:
	6.1.a	een gediagnostiseerde taalontwikkelingsstoornis (TOS) die niet toe te schrijven is aan een algehele ontwikkelingsachterstand, gehoorproblemen of aan meertaligheid (zie ook handreiking C2.2 meertaligheid en TOS),
ÓF		
	6.1.b	bij zeer jonge kinderen: een (sterk vermoeden van) TOS, geconstateerd door een Audiologisch Centrum
ÉN		
6.2		er sprake is van uitval op één of meerdere van de volgende gebieden: A spraak (productie en perceptie) (zie ook handreiking C2.1); B grammatica (zie ook handreiking C2.1); C semantiek; D pragmatiek (zie ook handreiking C2.1). Leerlingen met een (sterk vermoeden van) TOS hebben toegang tot ondersteuning vanuit de instelling wanneer bij hen, na gerichte professionele interventie (zie toelichting) op basis van logopedisch, psychodiagnostisch én audiologisch onderzoek is vastgesteld dat er:
	6.2.a	op een algemene taalttest (zie handreiking C2.1) een afwijking naar beneden van minimaal twee standaarddeviaties blijkt,
ÓF		
	6.2.b	op ten minste één van de vier gebieden (A, B, C of D) met twee (sub)tests een afwijking naar beneden van minimaal twee standaarddeviaties blijkt (voor gebieden A en D geldt: zo mogelijk wordt afwijking in standaarddeviaties gegeven),
ÓF		

	6.2.c	op ten minste twee van de vier gebieden (A, B, C of D) met twee (sub)tests een afwijking naar beneden is gemeten van tenminste -1,5 standaarddeviatie (voor gebieden A en D geldt: zo mogelijk wordt afwijking in standaarddeviaties gegeven),
<i>ÓF</i>		
	6.2.d	op ten minste drie van de vier gebieden (A, B, C of D) met twee (sub)tests afwijkingen naar beneden zijn gemeten van tenminste -1,3 standaarddeviatie (voor gebieden A en D geldt: zo mogelijk wordt afwijking in standaarddeviaties gegeven).

Wanneer de standaard taaltests de stoornis onvoldoende inzichtelijk maken, kan een representatief taalsample met een analyse aangeleverd worden om de ernstmaat van de TOS te ondersteunen (zie ook [handreiking C2.1](#)).

In [handreiking C2.1](#) staat hoe de CvO bij het bepalen van de ernstmaat de uitkomsten op de CELF-5-NL duidt.

Toelichting bij B6: Criteria ernstmaat taalontwikkelingsstoornis

[A Wat is interventie?](#)

[B Toelichting op gebruikte begrippen](#)

[C Handreikingen](#)

A Wat is interventie?

Om in aanmerking te komen voor een arrangement moet aangetoond worden dat er, ondanks professionele interventie gericht op de spraak-/ taalproblemen, te weinig vooruitgang is gezien. Interventie is hier een breed begrip.

Voorbeelden van interventie:

- een uitgevoerd en geëvalueerd OPP
- individuele logopedie
- uitgevoerde en geëvalueerde adviezen vanuit C&A
- thuisbegeleiding gericht op interactie en communicatie
- extra begeleiding gericht op taal en communicatie vanuit remedial teaching (RT)
- begeleiding vanuit een autismecentrum of andere zorginstelling gericht op taal en communicatie
- een peuterbehandelgroep voor taal en communicatie

B Toelichting op gebruikte begrippen

Spraak

De problemen hebben te maken met de waarneming, programmering en/of uitvoering van de spraak/ fonologie.

Grammatica

De problemen hebben te maken met de verwerving en uitvoering van het regelsysteem van de taal, zoals de regels voor woordvorming en zinsbouw.

Semantiek

De problemen hebben te maken met de woordenschat en diepere woordkennis, het vinden van woorden, woordbegrip en het leggen van relaties tussen woorden en zinnen.

Pragmatiek

Onder pragmatiek verstaan we het vermogen om taal te gebruiken op een manier die passend is bij de gesprekspartners, de context en de situatie. Problemen in pragmatiek uiten zich in het vermogen om de taal in te zetten voor communicatieve behoeften, de conversatievaardigheden en de verhaalopbouw (*Andrés Roqueta & Katsos, 2020; Wegener-Sleeswijk & Van den Dungen, 1994*).

Algehele ontwikkelingsachterstand

Uit psychologisch onderzoek moet blijken dat de taalontwikkelingsstoornis niet toe te schrijven is aan een beperkt cognitief functioneren (moeilijk lerend niveau, IQ<70). Is dat wel het geval, dan is er sprake van een algehele ontwikkelingsachterstand. Het cognitief functioneren wordt vastgesteld met een algemene intelligentietest (zie [Handreiking C1](#)).

Meertaligheid

Als een leerling meerdere thuistalen of een andere thuistaal dan Nederlands heeft, kan de Siméa 'Handreiking meertaligheid' gebruikt worden (zie [Handreiking C2.2](#)). Dit om aan te tonen dat het niet gaat om een tweede taalverwervingsprobleem van het Nederlands, maar om een onderliggende taalontwikkelingsstoornis.

C Handreikingen

Bij deze richtlijn zijn handreikingen opgesteld. Bij de criteria ernstmaat TOS zijn de volgende handreikingen relevant:

- Onderdeel A2: Comorbiditeit TOS en ASS
- Onderdeel C1: Communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie
 - leervaardigheden
 - sociaal-emotionele ontwikkeling
 - communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie
 - onderbouwing van het uitstroomperspectief
 - doelen en effect van de extra ondersteuning (het handelingsdeel OPP)
- Onderdeel C2: Handreiking Logopedische gegevens
 - Handreiking bij Onderdeel B: gegevens ernstmaat TOS
 - Handreiking Meertaligheid en TOS
 - Handreiking Logopedisch verslaggeving

B7 CRITERIA ERNSTMAAT ZEER ERNSTIGE TAALONTWIKKELINGSSTOORNIS

7.1		Om voor de toelaatbaarheidsbepaling voor de ondersteuning of het onderwijs door de instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen in aanmerking te komen, voldoet de leerling aan de ernstmaat van de stoornis in het geval er:
	7.1.a	uit medische informatie blijkt dat er sprake is van aangeboren of verworven pathologie, die neurologisch/ neuropsychologisch/ neuropsychiatrisch of klinisch-genetisch van aard is, maar die niet primair als emotionele stoornis, gedragsstoornis of specifieke ontwikkelingsstoornis te duiden is
ÉN		
	7.1.b	die niet primair te duiden is als een zeer ernstige stoornis van cognitief functioneren of een ernstige lichamelijke stoornis.
7.2		Gecombineerd met het volgende criterium: Genoemde ontwikkelingspathologie leidt tot zeer ernstige communicatie- en spraak-/ taalproblemen. Deze problemen uiten zich met name in het niet of beperkt kunnen spreken en/of het niet of nauwelijks kunnen verwerken en begrijpen van gesproken taal.
7.3		In combinatie met één van onderstaande criteria:
	7.3.a	een zeer ernstige taalbegripsproblematiek, samengaannd met een non-verbale intelligentie beneden het gemiddelde,
ÓF		
	7.3.b	het communicatieprofiel is zo ernstig dat compensatie voor de problematiek niet of nauwelijks anders mogelijk is dan met ondersteunende communicatievormen. De communicatieve competentie is voldoende om deze middelen in te
7.4		Daarnaast heeft de leerling heeft op het gebied van activiteiten het vermogen om actief te communiceren. De leerling laat in de huidige situatie voorwaarden voor communicatieve ontwikkeling zien. Er is perspectief op het zich bewust eigen maken van concepten met daaraan verbonden communicatievormen, waarmee de leerling actief met diens omgeving kan communiceren.

ONDERDEEL C

HANDREIKINGEN

De informatie die de CvO nodig heeft om de toelaatbaarheid te bepalen staat beschreven in de onderdelen A en B. In onderdeel C staan handreikingen. Hierin staat beschreven hoe scholen en professionals die ondersteuning aanvragen, de relevante informatie het beste kunnen onderbouwen. Deze informatie kan worden verwerkt in het OPP, in eigen verslaggeving of als bijlage worden toegevoegd. Daar waar 'leerling' staat, kan ook 'student' worden gelezen.

De handreikingen zijn opgedeeld in:

C1	Handreiking 'Onderwijskundige informatie'
C2	Handreiking 'Logopedische gegevens'
C3	Handreiking 'Onderwijskundige informatie bij dove en slechthorende leerlingen en informatie over de tolkvoorziening'

C1 HANDREIKING ONDERWIJSKUNDIGE INFORMATIE

De CvO toetst in hoeverre de leervaardigheden in overeenstemming zijn met het verwachte uitstroomperspectief van de leerling. Hiervoor is informatie nodig over:

1. leervaardigheden
2. sociaal-emotionele ontwikkeling
3. communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie
4. onderbouwing van het uitstroomperspectief
5. doelen en effect van de extra ondersteuning

Hieronder staat per onderdeel uitgewerkt welke informatie bedoeld wordt en op welke manier deze informatie kan worden beschreven.

1 Leervaardigheden

a *Didactische vaardigheden*

- Voor leerlingen in het PO: uitdraai gegevens Cito of ander leerlingvolgsysteem (LVS).
- Voor leerlingen in het VO en MBO: uitdraai rapportgegevens.

Het gaat om recente gegevens én om gegevens uit eerdere leerjaren.

b *Cognitieve vaardigheden*

De cognitieve mogelijkheden van een leerling worden onderbouwd met gegevens uit psychodiagnostisch onderzoek. Om de leervaardigheden te onderbouwen, is niet altijd psychodiagnostisch onderzoek nodig. Bijvoorbeeld in de situatie dat de leerontwikkeling conform het uitstroomperspectief verloopt. Is psychodiagnostisch onderzoek wel nodig, gebruik dan een individueel afgenomen algemene intelligentietest.

Voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen is er een voorkeur voor het gebruik van betrouwbare niet-verbale tests. Dit zijn de SON-R 2-8, de WNV-NL en de SON-R 6-40.

In het kader van handelingsgerichte diagnostiek wordt bij voorkeur gebruikt gemaakt van de WISC-V-NL, de WPPSI-IV-NL of de RAKIT-2. Met een discrepantie tussen PIQ en VIQ kan niet worden onderbouwd dat er sprake is van een specifieke communicatieve beperking. Hiervoor is taal- en/ of logopedisch onderzoek noodzakelijk.

Groepstesten (zoals NIO, NDT) hebben een screenend karakter. Zij zijn niet te gebruiken als enige intelligentietest.

c *Metacognitieve vaardigheden ('leren leren')*

Wat betreft deze vaardigheden kan gedacht worden aan:

- het kunnen analyseren, structureren, selecteren, memoriseren, vergelijken, kritisch verwerken, toepassen of evalueren van de vakinhoudelijke leerstof
- de werkhouding zoals: het plannen, monitoren en controleren van werk of activiteiten middels zelfsturing, samenwerking, werktempo en taakgerichtheid
- zelfstandigheid en zelfreflectie met betrekking tot het leren en de studiegewoonten

2 Sociaal-emotionele ontwikkeling

Een beschrijving van het sociaal gedrag en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling, waarin bijzonderheden ten opzichte van leeftijdsgenoten aan bod komen. Voeg eventueel een uitdraai van een observatie-/ vragenlijst toe, zoals bijvoorbeeld de Scol of KIJK (of vergelijkbaar instrument). Heeft de leerling specifieke trainingen gevolgd, zoals een kanjertraining, Rots en Water of Leefstijl? Voeg informatie toe over het effect hiervan.

Maak gebruik van onderstaande vragen om een beeld te geven van het sociaal gedrag en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling. Beschrijf ook de visie en opvattingen van de ouders en van de leerling zelf.

Houd bij het beschrijven van het sociaal gedrag en de sociaal emotionele ontwikkeling van dove en slechthorende leerlingen rekening met de impact van het gehoorverlies. (Zie hiervoor de [handreiking C3](#))

Sociale en emotionele competenties/ intrapersoonlijk

1. Hoe komt de leerling over (verlegen, spontaan, temperamentvol, afwachtend, gespannen, gedistantieerd, kleverig, achterdochtig, onzeker/ verlegen, teatraal, facadegedrag)?
2. Hoe is het zelfbeeld en zelfvertrouwen van de leerling (inzicht in/ acceptatie van eigen problematiek, durft eigen keuzes te maken, mening te geven)?
3. Hoe gaat de leerling om met emoties en gevoelens van zichzelf (boos, bang, blij, bedroefd of andere)?
4. In hoeverre is de leerling in staat te reflecteren op eigen gedrag? Om te gaan met de eigen beperking?
5. Hoe gaat de leerling om met problemen en conflicten in sociaal opzicht en ten aanzien van de opleiding (bijvoorbeeld iets lukt niet, tegenslagen tijdens stage etc., overmatige afhankelijkheid, problemen met autoriteit en recalcitrantie)? Hoe gaat de leerling om met eigen behoeften (kan eigen keuzes maken, overzicht in oorzaak-gevolg voor de interactie, kan aangeven wat hij/zij nodig heeft)? Hoe reageert de leerling als hij/zij iets moet doen dat moeilijk is of als er iets van het hem/haar wordt verwacht? (Kan hij/zij werken onder tijdsdruk/ legt hij/zij de lat hoog voor zichzelf of juist niet?)
6. Hoe gaat de leerling om met toets- of testsituaties?

Sociale en emotionele competenties/ interpersoonlijk

Hieronder vallen: vertrouwen in anderen, respect, betrokkenheid, kennis van sociale regels en omgangsvormen.

1. Hoe is de weerbaarheid?
2. Hoe verloopt het contact met de leerling en vanuit de leerling naar anderen? (Bijvoorbeeld met bekenden en medeleerlingen of met vreemden, het nemen van initiatief, samenwerken.)

3. Hoe gaat de leerling om met emoties en gevoelens van de ander (boos, bang, blij, bedroefd of andere)?
4. Hoe gaat de leerling om met problemen en conflicten met anderen

Sociaal maatschappelijk

(Indien aan de orde, denk hieraan bij oudere leerlingen.)

Democratie, gelijkheid/ gelijkwaardigheid, rechtvaardigheid, willen participeren, kennis van de samenleving, kritisch inzicht in sociale structuur, inzicht in sociale processen.

1. Hoe is de zelfstandigheid/ zelfredzaamheid?
2. Hoe gaat de leerling om met medeleerlingen/ volwassenen met een andere culturele achtergrond/ levenswijze?

3 Communicatieve redzaamheid in de onderwijssituatie

Geef een beschrijving van het taalbegrip, uitdrukkingsvaardigheden, wederkerigheid en communicatieve weerbaarheid van de leerling. Zie hiervoor onderstaande suggesties. De informatie kan worden verwerkt in het OPP. Het is ook belangrijk om te vermelden hoe de leerling zelf communicatieve redzaamheid ervaart.

Beschrijf hoe de leerling:

1. de mondelinge informatie volgt tijdens instructie, gesprek met docent en/of leerlingen, kring, vrije situaties (taalbegrip)
2. zich duidelijk maakt tijdens instructie, in gesprek met docent en/of leerlingen, in de kring (o.a. logisch en kernachtig vertellen) en in vrije situaties (uitdrukkingsvaardigheden)
3. een gesprek voert tijdens instructie, met docent en/of leerlingen, in de kring en in vrije situaties (wederkerigheid)
4. zich uit in diverse situaties (communicatieve weerbaarheid)

Geef tenslotte een samenvattend overzicht van de invloed van de communicatieproblemen op het functioneren in de groep en welke hulp de leerling het meest nodig heeft. Bijvoorbeeld hulp bij initiatief nemen, om zich niet terug te trekken, ondersteuning bij het geven van een mening, conflict oplossen, hulp vragen en samenwerken.

Beschrijf bij dove en slechthorende leerlingen compenserende strategieën die de leerling gebruikt (*Zie ook [handreiking C3](#)*).

4 Onderbouwing van het uitstroomperspectief

Hiervoor zijn geen handreikingen beschreven. De school onderbouwt het uitstroomperspectief in het OPP.

5 Doelen en effect van de extra ondersteuning (het handelingsdeel OPP)

Aandacht voor:

- de doelen en wat er is gedaan om deze te bereiken. Bijvoorbeeld aanpassingen in instructie, opdracht/ taken, leeractiviteit/ materiaal, feedback, groepsgenoten, docent of fysieke omgeving
- het effect van de inzet en de redenen waarom de doelen wel of niet gehaald zijn. Benoem wat er anders of meer nodig is
- integratief beeld in het OPP: beschrijf de relatie tussen de leerresultaten, de leerproblemen en de beperking van de leerling met het oog op het uitstroomperspectief of de beroepskwalificatie

C2 HANDREIKING LOGOPEDISCHE GEGEVENS

C2.1

Handreiking bij Onderdeel B: gegevens ernstmaat TOS.

C2.2

Handreiking Meertaligheid en TOS.

C2.3

Handreiking Logopedisch verslaggeving.

C2.1 Handreiking bij Onderdeel B: gegevens ernstmaat TOS

De bepaling van de ernstmaat van de taalontwikkelingsstoornis bestaat uit twee pijlers:

1. Een cijfermatige onderbouwing van de logopedische achterstanden.
2. De hardnekkigheid van de logopedische problemen. Deze kan blijken uit minstens twee evaluatie- en/of meetmomenten van de (logopedische) interventie.

Testen

Vermeld bij testresultaten altijd de ruwe scores en de gangbare normscores en standaarddeviaties als dat van toepassing is.

De CELF-5-NL

Bij het bepalen van de ernstmaat van de TOS worden de uitkomsten op de CELF-5-NL als volgt geduid:

- om psychometrische redenen wordt uitgegaan van zowel indexscores als subtestscores
- bij leerlingen die uitvallen op alleen indexscores of op alleen subtestscores is het belangrijk om na te gaan waardoor het verschil verklaard kan worden
- op de gebieden spraak (A), semantiek (C) en pragmatiek (D) kan met de CELF-5 onvoldoende cijfermatig worden onderbouwd wat de ernst van de problematiek is; hier zijn andere testen/observaties nodig (zie bij toelichting taalgebieden)
- voor het aantonen van expressieve problemen op semantisch gebied voldoet de CELF niet; om dit aan te tonen is een aanvullende test nodig (zie TTQ-kaart)

Om te kunnen voldoen aan de artikelen 6.2.a t/m d bij het bepalen van de Ernstmaat TOS (Richtlijn blz. 22 en 23) worden de testgegevens van de CELF-5 als volgt geduid:

6.2.a		Dit artikel is niet van toepassing op de CELF-5; de CELF-5 is geen algemene taaltest.
6.2.b		Om aan dit artikel (uitval op één van de vier gebieden) te voldoen, moet er bij gebruik van de CELF-5:
	6.2.b1	op 1 van de indexen (RTI of ETI) een uitval zijn van -2.0 SD
ÉN		
	6.2.b2	op 1 gebied (B of C) op twee (sub)testen een uitval zijn van -2.0 SD of groter.
6.2.c		Om aan dit artikel (uitval op twee van de vier gebieden) te voldoen, moet er bij gebruik van de CELF-5:
	6.2.c1	op minimaal één van de twee indexen (RTI en/of ETI) een uitval zijn van -1.5 SD

<i>ÉN</i>		
	6.2.c2	op twee gebieden (B en C) op twee (sub)testen een uitval zijn van -1.5 SD
<i>ÉN</i>		
	6.2.c3	bij problemen op één van de andere gebieden (A of D) moet er een uitval zijn van -1.5 SD op twee (sub)testen.
6.2.d		Om aan dit artikel (uitval op drie van de vier gebieden) te voldoen, moet er bij gebruik van de CELF-5:
	6.2.d1	op minimaal één van de twee indexen (RTI en/of ETI) een uitval zijn van -1.3 SD of meer
<i>ÉN</i>		
	6.2.d2	op twee (sub)testen per gebied (B en/of C) een uitval zijn van -1.3 SD
<i>ÉN</i>		
	6.2.d3	bij problemen op de andere gebieden (A en/of D) moet er een uitval zijn van -1.3 SD op twee (sub)testen.

Toelichting taalgebieden (B6.2)

B6.2 A. Spraak

Als er voornamelijk uitval is op de spraak, richt dan de beschrijving vooral op:

- De spraakproblematiek

Spraaksample met een analyse door de deskundige op de fonologische processen. Analyses volgens FAN, Metaphon, Hodsen&Paden en PROMPT zijn geaccepteerde middelen.

- De verstaanbaarheid in de klas

Bij aanmeldingen met een uitval op meerdere gebieden, waaronder spraak, is het oordeel van een deskundige over de ernst van de spraakproblemen belangrijk.

De leraar beschrijft daarnaast in het OPP de verstaanbaarheid in de klas en de invloed van de spraakproblemen op de communicatieve redzaamheid van de leerling.

Suggestie ter ondersteuning voor diverse talen: '**Schaal voor verstaanbaarheid in de context**'.

B6.2 B. Grammatica

De waarde van de score op de CELF-5-NL Zinnen Herhalen moet voorzichtig geïnterpreteerd worden. De test doet een beroep op grammatica, maar ook op andere vaardigheden zoals het auditief geheugen. In geval van twijfel kan een sample worden toegevoegd ter verduidelijking.

B6.2 B. en C. Grammatica en Semantiek

B6.2B	Bij gebruik Schlichting Taalbegrip bij jonge kinderen, vervalt de eis van twee subtests.
B6.2C	Bij gebruik Schlichting Taalbegrip, WO en ZO bij jonge kinderen vervalt de eis van twee subtests per gebied.

Elke combinatie van twee van deze tests volstaat om de achterstand cijfermatig te onderbouwen. De overige onderdelen van de Schlichting mogen als extra aanvulling aangeleverd worden als de logopedist vindt dat dit de stoornis verder onderbouwt.

B6.2 D. Pragmatiek

Beschrijf wat opvalt in de communicatieve voorwaarden, de communicatieve functies (vijf hoofdcategorieën volgens Van den Dungen en Verboog: expressiefunctie, regulatiefunctie, representatiefunctie, controlefunctie en sociale functie), de verhaalopbouw en de conversatievaardigheden (organisatie van een gesprek). Een oordeel van een specialist over de ernst van de pragmatische problemen, is belangrijk.

De leraar beschrijft daarnaast in het OPP de communicatieve redzaamheid o.a. over hoe de pragmatiekproblemen zich uiten in de klas/ met leeftijdgenoten. De volgende middelen zijn ter aanvulling op de COTAN-genormeerde testen mogelijk:

- taalsample met een interpretatie door de deskundige (als pragmatiek op de voorgrond staat is een taalsample zeer wenselijk)
- Renfrew taalschalen Nederlandse aanpassing (4-9 jaar; verhaalopbouw)
- observatielijsten (Van den Dungen en Verboog, CELF-5-NL Pragmatiekprofiel)

Het is nodig dat aan de pragmatiekproblemen een ernstweging gegeven wordt, waarbij rekening wordt gehouden met de (ontwikkeling)leeftijd van de leerling.

Taal- en spraaksample

Wanneer de standaard taaltests de stoornis onvoldoende inzichtelijk maken, kan een representatief taalsample met een analyse aangeleverd worden om de ernstmaat van de TOS te ondersteunen. Een representatief taalsample bestaat uit minimaal 25 uitingen van een gesprekje buiten het hier-en-nu. Als de leerling hier niet toe in staat is, kan een met materiaal uitgelokte vertel- of spelsituatie uitgeschreven worden. Een representatief spraaksample bestaat uit 15-25 uitingen.

Beschrijf de context van het taal- of het spraaksample en in hoeverre de beschreven uitingen overeenkomen met het taal- of spraakniveau en taalgedrag van de leerling en interpreteer de uitingen. Vul het taal- of spraaksample eventueel aan met een audio- of filmopname van maximaal drie minuten. Houd daarbij rekening met de privacyregels.

C2.2 Meertaligheid en TOS: benodigde gegevens en aandachtspunten

- Bij alle leerlingen is informatie nodig over de gevolgen van de taalproblemen in de deelname aan mondelinge communicatie en in het onderwijs, aangeleverd door:

	de diagnosticus/ behandelaar die de communicatieve redzaamheid van de leerling in een 1-op-1 situatie kan beschrijven
ÉN/OF	de (voor)school die de communicatieve redzaamheid van de leerling in een groepssituatie kan beschrijven
ÉN	bij meertalige leerlingen is er bij voorkeur een differentiaal diagnose gesteld door een daartoe bevoegd persoon die bekend is met normale en afwijkende patronen in een meertalige taalontwikkeling. De onderbouwing daarvan is bijgevoegd. Er is een Anamnese Meertaligheid ingevuld over het (taal)ontwikkelingsverloop van de leerling en de aanvang, het aanbod en de status van de thuistalen.

- Bij leerlingen van wie het Nederlands (receptief en/of expressief) de zwakste taal is en waarvan ouders 50% of minder Nederlands aanbieden zijn er bij voorkeur:
 - onderzoeks- en observatiegegevens in beide talen (m.b.v. een tolk). Hiermee wordt een indruk verkregen van het niveau van de talen afzonderlijk en het niveau van beide talen samen (conceptueel)
 - informatie over taalleerbaarheid op basis van test-hertestgegevens en het logopedische behandelverloop
- Bij leerlingen waarvan het Nederlands de voorkeurstaal is (geworden) zijn er bij voorkeur:
 - onderzoeksgegevens in het Nederlands
 - aanvullende informatie over de spontane spraak en taal, en eventueel de vertelvaardigheid. Vanuit onderzoek is bekend dat narratieve vaardigheden (op macroniveau) samen met een quasi-universele non-woord repetitietask en oudervragenlijsten goed ingezet kunnen worden om een beeld te krijgen over wel/geen TOS bij meertaligheid^[4]

[4] Boerma, T. (2017). *Effects of language impairment and bilingualism on children's linguistic and cognitive development.*

- informatie over taalleerbaarheid op basis van test-hertestgegevens en het logopedische behandelverloop
- eventueel informatie over cognitieve processen die sterk bij taalverwerking en retrieval zijn betrokken. Maak eventueel gebruik van de Q-U NWRT, een 'quasi non-woord repetitietest'

Aandachtspunten:

- Een vertraagd op gang gekomen taalontwikkeling bij een normaal algeheel ontwikkelingsverloop.
- Onvoldoende complexiteit in de fonologische en/of morfosyntactische ontwikkeling in de sterkste taal van het kind.
- Een geringe omvang van de conceptuele woordenschat.
- Moeizaam automatiseren van taalkennis en regels.
- Onvoldoende kennis/ bewustzijn van taalstructuur (metalinguïstisch bewustzijn) en fouten in de woordopbouw, zinsopbouw en verhaalopbouw.
- Een zwak korte termijngeheugen voor o.a. de opeenvolging van klanken.

Zie verder de [Handreiking Meertaligheid bij TOS](#) op de website van Siméa.

C2.3 Handreiking logopedische verslaggeving

Uitgangspunten bij het verslag:

- Kort en bondig, kwalitatief voldoende informatie waarmee de CvO zich een beeld kan vormen.
- Aansluiten bij de uitvoeringspraktijk logopedist, minimale belasting.
- Aansluiten bij de richtlijnen van de NVLF voor dossiervorming en verslaglegging.
 - De tekst in het **zwart** gaat over de informatie die nodig is voor de aanvraag van ondersteuning door de instelling.
 - De tekst in het **grijs** gaat over informatie die in de richtlijnen van de NVLF voor dossiervorming en verslaglegging staat, maar die niet altijd noodzakelijk is voor de aanvraag om ondersteuning. De eigen klinische beoordeling van de logopedist bepaalt of deze informatie meegestuurd wordt, bijvoorbeeld omdat dit toch al in een verslag staat.

Logopedische diagnose onderbouwd met onderstaande gegevens, waaronder aard en ernst van de stoornis en prognose van de ontwikkeling.

1. Beschrijving van de activiteiten c.q. beperkingen

Korte verwoording van de belemmering in de communicatie van dit kind en de ernst ervan. Bron: hulpvraag/ anamnese ouders en/of observatie tijdens screening, onderzoek of behandeling.

- *Voorbeeld 1: kind begrijpt gesprekje aan tafel niet en raakt gefrustreerd en dwars.*

- *Voorbeeld 2:* kind kan zich niet verstaanbaar uiten, waardoor moeder vaak moet bemiddelen in spel met andere kinderen.
- *Voorbeeld 3:* kind maakt korte, onvolledige zinnen en is daardoor slecht te volgen voor anderen dan de ouders.

2. Beschrijving van de participatie(problemen).

Wat betekent dit voor de deelname aan het onderwijs, de omgang met andere kinderen en volwassenen (communicatieve participatie)?

- *Voorbeeld 1:* komt boos/ verdrietig uit school, op school heeft het kind vaak conflictjes, het kind heeft altijd nog apart uitleg nodig.
- *Voorbeeld 2:* kind vermijdt situaties waarin gesproken wordt, speelt veel alleen.
- *Voorbeeld 3:* juf heeft zorg uitgesproken over aansluiting bij klasgenootjes.

3. Beschrijving van de stoornis

Onderbouwing van de stoornis d.m.v. (indien mogelijk) COTAN genormeerde tests en naast testresultaten ook een (korte) beschrijving van de observatie tijdens het onderzoek/ behandeling. Zo nodig met een taalsample van minimaal 25 uitingen.

4. Onderliggende medische factoren

Korte en voor de spraak-taalproblemen relevante informatie die niet ergens anders beschreven is, zoals gezondheid, medische geschiedenis en gehoor.

5. Onderliggende externe factoren

Thuisituatie en thuistaal. Informatie over de kwantiteit en kwaliteit van het taalaanbod. Toelichting: denk ook aan peuterspeelzaal en speelmogelijkheden met andere kinderen. Bij meertalige kinderen is een anamnese meertaligheid noodzakelijk.

6. Onderliggende persoonlijke factoren

Observatie tijdens behandeling/ onderzoek, eventueel aangevuld met anamnese. Denk hierbij aan informatie over: werkhouding, concentratie, aandacht en karaktereigenschappen. Het gaat om factoren die tijdens de behandeling, het onderzoek of in de anamnese opvielen en invloed kunnen hebben op de testresultaten/ behandeling.

Behandelgegevens

1. Duur en frequentie logopedische behandeling.
2. Behandeldoelen en resultaten. Eventueel hypothese over de oorzaken van het uitblijven van verwachte resultaten.
3. Eventueel reden van doorverwijzing of aanvraag arrangement.

C3 HANDREIKINGEN: ONDERWIJSKUNDIGE INFORMATIE BIJ DOVE EN SLECHTHORENDE LEERLINGEN EN INFORMATIE OVER DE TOLKVOORZIENING

Om na te gaan hoe de onderwijsbehoefte en de ondersteuningsvraag samenhangt met de ernst van het gehoorverlies en de wijze waarop de leerling gebruikmaakt van de tolkvoorziening en/of van gehoorhulpmiddelen, zijn onderstaande aanvullende handreikingen opgenomen.

C3.1

Aanvullend bij Onderwijsbehoefte: bevorderende en belemmerende factoren.

C3.2

Tolkvoorziening voor dove en ernstig slechthorende leerlingen.

C3.1 Aanvullend bij Onderwijsbehoefte: bevorderende en belemmerende factoren

Verschillende elementen van het (auditief) functioneren van de leerling in de klas dragen bij aan de onderwijsbehoeften van de leerling. Beschrijf, waar aan de orde, bij de bevorderende en belemmerende factoren de effecten hiervan op de onderwijsbehoeften van de leerling. Bijvoorbeeld:

- Voorzieningen in de klas: akoestiek/ stoorgeluiden, koppeling hoortoestellen aan bijvoorbeeld digibord, bereikbaar maken van instructie voor de leerling (tolk, solo-apparatuur e.a.).
- Auditief klimaat van de leeromgeving: afstemming op hoorbeperking en gebruik hoorhulpmiddelen.
- Bij het sociaal-emotioneel functioneren:
 - de weerbaarheid van de leerling
 - acceptatie van de beperking
 - acceptatie van, motivatie voor en kunnen omgaan met hoorhulpmiddelen
 - acceptatie van, motivatie voor en kunnen omgaan met de tolk/ tolkvoorziening
 - luisterinspanning, vermoeidheid, uithoudingsvermogen en concentratievermogen
 - de omgeving: acceptatie in de groep en de omgeving: leraren en klasgenoten

Het is belangrijk om de beschrijving van de sociaal-emotionele ontwikkeling met ouders (en de leerling) te bespreken. Indien visies niet overeenkomen, vermeld dan waarover de betrokkenen een andere opvatting hebben.

- Bij de communicatieve redzaamheid: welke compenserende strategieën worden ingezet/gebruikt?
- Hoorontwikkeling: perspectief van de diagnose. Waaronder wisselende of progressieve gehoorverliezen.

Luisterinspanning

Bij leerlingen met een auditieve beperking moet rekening gehouden worden met de luisterinspanning. Geef aan bij de belemmerende en bevorderende factoren:

- Hoe lang kan de leerling zijn aandacht gericht houden bij de les?
- Hoeveel energie heeft de leerling nog aan het eind van een schooldag?
- Heeft de leerling een aangepast rooster of is hij/zij regelmatig afwezig i.v.m. vermoeidheid?
- Wat is het effect van het gebruik van solo-apparatuur op de luisterinspanning?

Auditief functioneren

Het kan ook belangrijk zijn om het auditief functioneren op school te beschrijven. Dit als aanvulling op de informatie vanuit het (spraak)audiogram. Dit levert informatie op over het verschil tussen het auditief functioneren in een testsituatie in optimale luisteromstandigheden en het auditief functioneren in een reguliere klassensetting.

Bij twijfel over de mogelijkheden van de leerling om met hoorhulpmiddelen in verschillende situaties gesproken taal te kunnen volgen, bijvoorbeeld in een rustige of in een rumoerige situatie, kan het nodig zijn om ouders erop te wijzen dat een aanvullend audiologisch onderzoek hierover meer inzicht kan geven.

Hoe de leerling auditief functioneert, kan een wisselend beeld geven. Groei en ontwikkeling in zijn algemeenheid, maar ook wisseling van leerkracht, schoolwisseling en verandering in vriendschappen hebben voor veel dove en slechthorende leerlingen een groot effect. Besteed hier aandacht aan in de rapportage.

C3.2 Tolkvoorziening voor dove en ernstig slechthorende leerlingen

Informatie over de regeling tolkvoorziening

Dove en ernstig slechthorende leerlingen kunnen in het onderwijs aanspraak maken op het gebruik van een tolkvoorziening. Dat kan zijn: een tolk Nederlandse Gebarentaal, een tolk Nederlands met Gebaren en/of een Schrijftolk. Ouders en de leerling kunnen de tolkvoorziening aanvragen bij het UWV. Het UWV controleert of de leerling recht heeft op een tolk. De CvO van de instelling heeft geen rol in de toekenning van de tolkvoorziening. De CvO kan de reguliere school en de ouders/de leerling wel adviseren over de bijdrage die de tolkvoorziening kan leveren ter ondersteuning bij het onderwijsleerproces van de leerling. De keuze van de leerling en de ouders om wel of geen tolkvoorziening in te zetten, wordt gerespecteerd en staat niet ter discussie.

Onderwijsbehoefte en inzet tolkvoorziening

Het is belangrijk dat de school in het ontwikkelingsperspectiefplan (OPP) aangeeft of de leerling wel of geen gebruikmaakt van een tolkvoorziening. Dit geeft een beeld van de onderwijsbehoeften van de leerling en hoe de dove leerling op school functioneert. De inzet van de tolkvoorziening kan bij de jaarlijkse evaluatie van het OPP ter sprake komen. Als de leerling (nog) geen gebruik maakt van een tolkvoorziening, kan de uitkomst van de evaluatie van het OPP een reden zijn om dit te (her)overwegen.

Factoren die een rol kunnen spelen om wel of geen tolkvoorziening op school in te zetten zijn:

Overwegingen van de leerling:

- Hoe staat de leerling ten opzichte van de inzet van de tolkvoorziening? Ziet de leerling meerwaarde? Heeft de leerling behoefte aan een toelichting over de mogelijke meerwaarde?

Overwegingen van de ouders

- Hoe staan de ouders ten opzichte van de inzet van de tolkvoorziening? Hebben ouders behoefte aan een toelichting over de mogelijke meerwaarde?
- **Overwegingen in samenhang met de onderwijsbehoeften van de leerling**
 - Heeft de school voldoende informatie over de mogelijkheden van de tolkvoorziening ?
 - In hoeverre is de tolk nodig om de doelen in het OPP te halen?
 - In hoeverre vergroot de inzet van de tolk de toegankelijkheid van het onderwijs?
 - Welke meerwaarde ervaart de school/ denkt de school te zien bij de inzet van de tolkvoorziening?

- Hoe goed is de leerling in staat zich verstaanbaar/ in gebaren te uiten?
- In welke mate is de leerling in staat om gesproken taal te begrijpen (al dan niet in ruis)?
- Welk taalaanbod is er tot dan geweest (gesproken taal ja/nee, ondersteund met NGT, Nederlands met Gebaren (NmG) of (voor oudere kinderen) schrijftolk?
- Hoe is het taalbegrip (van gesproken taal, van geschreven taal, van NGT/NmG) en vooral hoe wordt taal door de leerling ingezet?
- Maakt de leerling op andere momenten dan in het onderwijs (ook) gebruik van de tolkvoorziening?
- Heeft de leerling profijt van hoorhulpmiddelen, inclusief CI?

Dove leerling die speciaal onderwijs volgt op een school van de instelling

Voor de dove leerling die speciaal onderwijs volgt, is het belangrijk om bij de jaarlijkse evaluatie van het OPP met de ouders en de leerling het gebruik van tolkvoorziening bij een eventuele overstap naar de reguliere school (in de toekomst) te bespreken.

Voor het inzetten van een tolkvoorziening zijn geen testgegevens nodig. Ook het afnemen van een test Nederlandse Gebaren Taal is geen maat voor de noodzaak van de inzet van een tolk en ook niet voor de omvang van de inzet. Als de leerling kan profiteren van de tolkvoorziening en de leerling en ouders willen hiervan gebruik maken, dan wordt in het handelingsdeel van het OPP opgenomen hoe de school de leerling hierop voorbereid.

Richtlijn
Toelaatbaarheidsbepaling

Versie juli 2025

www.simea.nl